אַ נייַע הגדה של פּסח

פֿאַרן 3טן סדר

פֿונעם אַלוועלטלעכן ייִדישן קולטור־קאָנגרעס
בשותּפֿות מיטן
אַרבעטער־רינג

פּסח ה׳תשפ״ג

אָנפֿירער : מיר זײַנען הײַנט זיך צונויפֿגעקומען פֿײַערן דעם יום־טובֿ פּסח, דעם יום־טובֿ לכּבֿוד דער באַפֿרײַונג פֿון קנעכטשאַפֿט. זײַט געגריסט! אַ גוט יום־טובֿ אײַך אַלעמען, אַ גוט יום־טובֿ!

עולם : אַ גוט יום־טובֿ! אַ גוט יום־טובֿ!

סדר־נאַכט (ווערטער: נ. גראָס, מוזיק: מ. געלבאַרט)

די פֿענצטער, זיי לײַכטן מיט יום־טובֿ און בלענדן,
די טישן––מיט גילדענע כּוסות און קערות,
די שטיבער––מיט קינדער און ווונדער־לעגענדן,
זיי זינגען פֿון נאָר אַלע ווינקלען און שפּאַרעס.

די טירן פֿון שטיבער, זיי שטייען בריט אָפֿן:
ווער ס׳דאַרף זאָל הײַנט קומען צו אונדז און זאָל עסן.
די קינדערשע אויגן מיט יום־טובֿ און האָפֿן:
אליהו וועט קומען און קיינעם פֿאַרגעסן.

צינד אָן די ליכט (ש. פֿרוג)

צינד אָן די ליכט פֿון עק ביז עק,
באַקראַנץ דעם טיש מיט פֿרישע בלומען,
דריי שענסטע רויזן––העל און פֿיין––
קלייב אויס, מיין קינד, און שטעק אַריין
אין מרור, כרפּס, און חרוסת.
און מיט דעם ריינסטן, בעסטן וויין
גיס אָן ביז פֿול די כּוסות.
מיט פֿרייד און ליבע אָן אַ מאָס,
מיט הייסן גלויבן, טיפֿער טריהייט,
הייב אויף, מיין קינד, דעם ערשטן כּוס
פֿאַר אונדזער אַלטער, זיסער פֿריהייט!

וְהגַדתָּ לבַנךָ––און דו זאָלסט דערציילן דײַן טאָכטער און זון,

אַז זיי, און קינדס־קינדער, זאָלן וויסן דערפֿון:

אַ פֿאָלק געוואָרן זענען מיר אין גלות.

אַ פֿאָלק געוואָרן––אין שקלאַפֿערײַ.

געהאַרטעוועט אין ליידן,

געשטאָליקט אין צרות––

האָבן מיר קייטן צעריסן,

און אַרויס אויף דער פֿרײַ.

לאָמיר הייבן דעם בעכער (י.י. שוואַרץ)

לאָמיר הייבן דעם בעכער מיטן געבענטשטן ווײַן--
פֿאַר אַ צייכן, אַז מיר וועלן נאָך אויסגעלייזט זײַן!
אין דער דאָזיקער נאַכט, מיט טויזנטער יאָרן צוריק,
זײַנען קייטן און פּענטעס צעשפּרונגען אויף שטיק.
ס׳האָט אַ שקלאַפֿנפֿאָלק פֿלוצעם די כּוחות דערשפּירט--
ווי אַ מעכטיקער זײַל פֿון קנעכטשאַפֿט געצירט.
אין דער דאָזיקער נאַכט זינגט אונדז פֿרײַהייט אין בלוט,
זינגט פֿון גלײַכהייט פֿון פֿעלקער, פֿון גלויבן און מוט,
פֿון אַ וועלט פֿון גערעכטיקייט, ליבע און שײַן--
לאָמיר הייבן דעם בעכער מיטן געבענטשטן ווײַן!

הָא לחמָא עניָא

דָאס איז דָאס אָרעמע ברויט וואָס אונדזערע עלטערן האָבן געגעסן אין לאַנד מצרים. (דער עולם חזרט איבער.)

וועך עס איז הונגעריק זאָל קומען עסן. (דער עולם חזרט איבער.)

וועך עס נייטיקט זיך--זאָל האַלטן מיט אונדז פּסח.

(דער עולם חזרט איבער.)

הײַנטיקס יאָר קנעכט, דָאס קומעדיקע יאָר–פֿרײַע מענטשן!

(דער עולם חזרט איבער.)

די פֿיר קשיות

מה נישתּנה הלילה הזה מכּל הלילות? פֿאַר וואָס איז די דאָזיקע נאַכט פֿון פּסח אַנדערש פֿון אַלע נעכט פֿון אַ גאַנץ יאָר?

1. שבכל הלילות--אַלע נעכט מעגן מיר עסן סײַ חמץ סײַ מצה, אָבער הלילה הזה--אין דער דאָזיקער נאַכט--נאָר מצה?

2. שבכל הלילות--אַלע נעכט עסן מיר כּלערליי גרינסן, אָבער הלילה הזה--אין דער דאָזיקער נאַכט--מרור--בלויז ביטערע קרײַטעכער?

3. שבכל הלילות--אַלע נעכט דאַרפֿן מיר ניט אײַנטונקען אַפֿילו איין מאָל אויך נישט, אָבער הלילה הזה--אין דער דאָזיקער נאַכט--טונקען מיר אײַן צוויי מאָל?

4. שבכל הלילות--אַלע נעכט קענען מיר עסן סײַ זיצנדיק גלײַך, סײַ אָנגעלענט, אָבער הלילה הזה--אין דער דאָזיקער פּסח־נאַכט--עסן מיר אַלע אָנגעלענט?

מה נשתּנה הלילה הזה מכּל הלילות? פֿאַר וואָס איז די דאָזיקע נאַכט פֿון סדר אַנדערש פֿון אַלע נעכט פֿון אַ גאַנץ יאָר?

אָנפֿירער: וואָס ענטפֿערט מען אונדזערע קינדער אויף זייערע אַלטע און נײַע קשיות? פֿאַר אונדז, ווי פֿאַר די פֿרײַערדיקע דורות, גילט נאָך אַלץ דער ענטפֿער, וואָס עס זאָגט אונדז די אַלטע הגדה: עבֿדים היינו, שקלאַפֿן זײַנען מיר געווען אין לאַנד מצרים.

עבֿדים היינו (וועדטער: י.י. שוואַרץ, מוזיק: לאַזאַר וויַינער)

שקלאַפֿן זײַנען מיר געווען
גאָר אַ מאָל אין לאַנד מצרים;
דורות קומען און פֿאַרגייען—
ניט געווען, ווער ס׳זאָל באַפֿרײַען.
עבֿדים היינו.

האָבן מיר דעם ליים געקנאָטן,
ציגל מאַכן פֿאַר דעם מויער;
אין די הערצער פֿון די שקלאַפֿן
האָט געגליט דער צער און טרויער.
עבֿדים היינו.

פַּיַּפּט דעם מצריס בייטש אויף רוקנס;
שניידט זיך אין דעם לייב מיט צאָרן.
פּרעה הייסט אין טײַך דערטרינקען
וועלט אַ יינגל נאָר געבוירן.
עבֿדים היינו.

ס׳האָט געברענט די זון פֿון מיזרח
איבער פּלייצעס שטום געבויגן;
און דער אָנמעכטיקער צאָרן
האָט געטלי׳עט אין די אויגן.
עבֿדים היינו.

בלוט און פּלייש אין ליים פֿאַרקנאָטן
און די שקלאַפֿן שוויַיגן, שטומען
דורות קומען, דורות גייען
ס׳וועט אַ מאָל די געולה קומען?
עבֿדים היינו.

וְכָל הַמַּרְבֶּה... און וואָס מיין מע דערציילט די מעשׂה פֿון יציאת־מצרים, אַלץ שטאַרקער די גאָלדענע קייט וואָס ציט זיך לענגאויס די דורות פֿון יִידישן דאָ־זײַן.

משהס געבורט (תּרגום יהואש)

...און אַ מאַן פֿון דעם הויז פֿון לוי
איז געגאַנגען און האָט גענומען אַ טאָכטער פֿון לוי,
און די פֿרוי האָט געבאָרן אַ זון,
און זי האָט אים געזען, אַז ער איז שיין,
און האָט אים אויסבאַהאַלטן דריי חדשים.
און אַז זי האָט אים מער ניט געקענט באַהאַלטן,
האָט זי גענומען פֿאַר אים אַ קעסטל פֿון האָלץ
און האָט עס אויסגעקלעפּט מיט ליים און מיט פּעך;
און זי האָט אריינגעטאָן דערין דאָס קינד,
און האָט עס אַהינגעטאָן צווישן די ריטלעך בײַם ברעג טײַך
און זײַן שוועסטער האָט זיך געשטעלט פֿון דער ווײַטן,
צו ווײַסן, וואָס מיט אים וועט געשען.

יכבד (ווערטער: י.ל. פּרץ, מוזיק: ה. קאָהן)
איך שטיי ביַי דיַין וויגל, איך שטיי און איך קלער...
אויף דיַין בלאַס פּנים טריפֿט מיַין טרער.
קינד, זאָג, וואָס וועט זיַין פֿון דיר?
איך שרעק זיך, אַך, מיך גרוילט.

וועל איך צו די טויזנטער
נאָך אַ קנעכט דערציִען ?
וועסט פֿאַר פּרעהס געטער נאָך
און פֿאַר פּרעהן קניִען?

און אפֿשר דריקט די קנעכטשאַפֿט שוין,
זי שוועבט אין דיַינע אויערן?
קייטן קלינגען הערסטו שוין --
ביסט אין זיי געבוירן?

אפֿשר פֿילסטו דאס געיאָמער
וואָס פֿאַרפֿילט די לופֿט ?
און עס מישט זיך אַלץ צוזאַמען,
אַלצדינג אין דיַין מוח?

און דו וועסט אַ העלד אויסוואַקסן,
דו וועסט קריגן כּוח.
און דו וועסט דעם יאָך צעברעכן
און באַפֿרייַען ברידער !

אויפֿן ניל (וועדטער: אַ. רייזען, מוזיק: מ. געלבאַרט)

שווימט דאָס קעסטל אויפֿן טײַך,
אויפֿן גרויסן ניל.
שווימט דאָס קעסטל רויק, גלײַך,
שווימט דאָס קעסטל שטיל.

און די כוואַליעס גייען שטיל,
גייען צאַרט און לינד;
ווי זיי וואָלטן היטן זיך
טאָן אַ לייד דעם קינד.
שווימט דאָס קעסטל אויפֿן טײַך...

אָ, די כוואַליעס זײַנען דאָך,
ניט ווי פּרעה שלעכט.
ניט דערטרינקען וועלן זיי
משיחן פֿון קנעכט.
שווימט דאָס קעסטל אויפֿן טײַך...

משה (אַבֿרהם רייזען)

איר אַרבעט פֿון פֿרי, איר אַרבעט ביז שפּעט
ביַי ציגל און ליים, איר גראָבט און איר קנעט
און מויערט פֿאַר פּרעהן פּאַלאַצן און שטעט.

איך פֿיל אייַער לאַגע, איך פֿיל און איך ווייס,
איך זע אויפֿן שטערן די טראָפּן פֿון שווייס.
זיי רינען, די טראָפּן, אַריַין אין דעם ניל –
ער בּרויזט דאַן און קאָכט און קען ניט זייַן שטיל.

און דאָרט אין דער ווייַנטס געפֿינט זיך אַ לאַנד,
ווי זייַד איז דער הימל, ווי פּערל דער זאַמד.
דאָרט רוישן די ווינטן ווי לויטער מוזיק,
דאָס זינגען די פֿויגל פֿון אייביקן גליק.
און איר שטייט געבונדן אין קייטן און שטריק...

אַלע קוקן ליב אויף משהן,
פֿול מיט האָפֿענונג אין בליק,
און עס בּרעכן זיך די קייטן!
און עס רייַסן זיך די שטריק...

פּיראַמידן (וועדטער: ד. עדעלשטאַדט, מוזיק: אומבאַקאַנט)

אין דעם לאַנד פֿון פּיראַמידן
זיגעוועלבן אַ קעניג בייז און שלעכט.
זײַנען דאָרט געווען די ייִדן
זײַנע דינער, זײַנע קנעכט.

קינדער האָט מען דאָן פֿאַרמויערט
וועלן אַ ציגל האָט געפֿעלט.
וועד וויס, וויי לאַנג עס וואָלט געדויערט
אָט די וויסטע שקלאַפֿנווענט,

וועלן אין לאַנד פֿון פּיראַמידן
וואָלט ניט זײַן אַ גרויסער העלד,
וועלכער האָט געקעמפֿט פֿאַר ייִדן
מיט זײַן חכמה און זײַן שווערד.

יציאת מצרים

אָנפֿירער:
... און די קינדער פֿון ישׂראל זײַנען אַרײַנגעגאַנגען אין מיטן ים אויף טריקענעניש.

דער גאַנצער עולם:
און די מיצרים האָבן נאָכגעיאָגט,
און אַלע פֿערד פֿון פֿרעהן,
זײַנע רײַטווּעגן און זײַנע רײַטער –
זײַנען אַרײַן נאָך זיי אין מיטן ים.

און די וואַסערן האָבן זיך אומגעקערט,
און האָבן צוגעדעקט די רײַטווּעגן און די רײַטער –
דעם גאַנצן חייל פֿון פֿרעהן,
ניט געבליבן פֿון זיי אַן איינציקער.

בצאת ישׂראל ממצרים

אַז ישׂראל איז אַרויסגעגאַנגען פֿון מצרים,
דאָס הויז פֿון יעקבֿ –– פֿון אַ שטאַמלדיק פֿאָלק,
איז יהודה געוואָרן זײַן הייליקטום,
ישׂראל זײַן געוועלטיקונג.

דער ים האָט געזען און איז אַנטלאָפֿן,
דער ירדן האָט פֿאַרדרייט זיך אַהינטער,

די בערג זײַנען געשפרונגען ווי די ווידערס,
די היגלען –– ווי יונגע שאָף.

–– וואָס איז דיר, ים, וואָס דו אַנטלויפֿסט ?
דו ירדן, וואָס פֿאַרדרייסטו זיך אַהינטער ?
איר בערג, וואָס איר שפּרינגט ווי די ווידערס,
די היגלען –– ווי יונגע שאָף !

די אַרבעה בנים פֿון דער הגדה

אָנפֿירער: אָט זײַנען די אַרבעה בנים פֿון דער הגדה,
פֿיר קינדער פֿון יִידישן שטאַם.

חכם: איך בין דער חכם!

רשע: איך בין דער רשע!

תם: און איך בין אַ תם!

אָנפֿירער: און דער שְׁאֵינו־יוֹדע־לשאול איז אַ שוטה סתם!
וואָס זאָגט דער חכם?

חכם: וואָס איז דאָס פֿאַר אַ סדר,
וואָס קומט פֿון יאָר צו יאָר?
וואָס מיינט דער יום־טובֿ פּסח,
וואָס גייט פֿון דור צו דור?

אָנפֿירער: וואָס זאָגט דער רשע?

רשע: וואָס פֿראַוועט איר דעם יום־טובֿ פּסח
אומעטום און איבעראַל?
איך בין פֿון דעם פּטור,
איך זאָג זיך אָפּ פֿון כלל,
וויַיל אַפֿילו אין מצרים
בין איך צום מיצרי גליַיך.
דעם שקלאַפֿן־יאָך צעברעכן?
ניט פֿאַר מיר, דאָס איז פֿאַר אייַך!

אָנפֿירער: וואָס זאָגט דער תּם?

תּם: איך בעט אײַך, זאָגט, וואָס מיינט דאָס אַלץ:
מצות, מרור, ווײַן און שמאַלץ?
מע רעדט פֿון מצרים, פֿון שפּאַלטן אַ ים –
וואָס איז דאָס אַלץ? איך בין נאָר אַ תּם!

אָנפֿירער: און צו דעם שאינו־יודע־לשאול,
וואָס ווייס אַפֿילו ניט וואָס צו פֿרעגן,
דערצייל דו אים פֿון גרויסן וווּנדער,
קום אים מיט אַלץ אַנטקעגן.

זאָל קליין און גרויס הײַנט רעדן
פֿון יענער וווּנדערלעכער צײַט,
ווען יִדן האָבן פֿון בייזן פֿרעהן
מוטיק זיך באַפֿרײַט.

זײַט וויסן, ס׳איז פּסח, דער טאָג פֿון באַפֿרײַונג,
(דער עולם חזרט איבער.)
דער יום־טובֿ פֿון פֿרייד און פֿון גליק און באַנײַונג.
(דער עולם חזרט איבער.)
מיר זאָגן די הגדה אוןווינשטן זיך הײַנט
(דער עולם חזרט איבער.)
אויך פּטור צו ווערן פֿון איצטיקע פּײַנט.
(דער עולם חזרט איבער.)

בכל דור ודור – וועַן יִידן זעצן זיך יאָר־אײַן יאָר־אויס צום סדר, דערציילט מען נאָך אַ מאָל און ווידער אַ מאָל די געשיכטע פֿון אונדזער דערלייזונג פֿון מיצרישער קנעכטשאַפֿט. דער דינאַמישער ציל פֿון דער הגדה איז אַז יעדערער פֿון אונדז זאָל אַליין איבערלעבן די באַפֿרײַונג פֿון מצרים.

מַצָּה זוּ...

די דאָזיקע מצה וואָס מיר עסן – איז צוליב וואָס?

צוליב דעם, וואָס דאָס טייג פֿון אונדזערע עלטערן האָט ניט באַוויזן זויער צו ווערן, ווען זיי זײַנען אויסגעלייזט געוואָרן. ווי עס ווערט געזאָגט: און זיי האָבן געבאַקן דאָס טייג, וואָס זיי האָבן אַרויסגעטראָגן פֿון מצרים, קוכנס – מצה, און זיי האָבן נישט געקאָנט זיך פֿאַרזאַמען, און האָבן זיך ניט צוגעגרייט מיט שפּײַז.

מָרוֹר זֶה...

דאָס דאָזיקע מרור וואָס מיר עסן – איז צוליב וואָס?

צוליב דעם, וואָס די מיצרים האָבן פֿאַרביטערט דאָס לעבן פֿון אונדזערע עלטערן אין לאַנד מצרים. ווי עס ווערט געזאָגט: און זיי האָבן פֿאַרביטערט זייער לעבן מיט שווערער אַרבעט, ביַי ליים און ביַי ציגל און ביַי אַלערליי אַרבעט אין פֿעלד. אַל די אַרבעט וואָס זיי האָבן מיט זיי געאַרבעט, איז געווען מיט האַרטקייט.

והיא שְׁעָמְדָה

און וואָס איז אונדז בײַגעשטאַנען אין אַלע דורות

אונדזערע עלטערן און אונדז?

וויַיל ניט איינער נאָר איז אויפֿגעשטאַנען אויף אונדז –

אונדז צו פֿאַרלעגנדן.

נאָר אין יעדן דור און דור שטייען אויף שׂונאים

אונדז צו פֿאַרטיליקן!

וואָס איז אונדז בײַגעשטאַנען אין אַלע דורות?

אונדזער גלויבן אין אמת און געראַכטיקייט

(דער עולם חזרט איבער.)

און אונדזער מוט זיך אײַנצושטעלן פֿאַר אַלץ וואָס איז הייליק און טײַער –

(דער עולם חזרט איבער.)

ראַטעוועט אונדז פֿון אונדזערע שׂונאימס הענט.

(דער עולם חזרט איבער.)

אליה הנבֿיא (ייִדיש: יודל מאַרק)

אליהו הנבֿיא,
אליהו התּשבי,
אליהו, אליהו,
אליהו הגלעדי.

אַלע וואַרטן, יונג און אַלט;
ברענג דערלייזונג, קום זשע באַלד,
מיט משיח בן דוד,
מיט משיח בן דוד.

שׂונאים האָבן מיר אַלע מאָל,
וווּ מען זאָל זיך אויף זיי נישט ריכטן.
זיי שטייען אויף קעגן אונדז, אָן אַ צאָל,
צו פֿאַרטיליקן אונדז, צו פֿאַרניכטן.
און מיר האָבן זיי אויך הינט,
אין אונדזערע טעג.

מיט כּבֿוד און באַוווּנדערונג דערמאָנען מיר הינט די מאַראַנען אין אונדזער לאַנגער געשיכטע וואָס האָבן אָפּגעהיט, און היטן וויטער אָפּ, זייער ייִדישע ירושה.

זאָג, מאַראַן (וועדטער: אַ. רייזען, מוזיק: ש. בוגאַטש)

זאָג, מאַראַן, דו ברודער מײַנער,
ווו איז גרייט דער סדר דײַנער?
–אין טיפֿער היל, אין אַ חדר,
דאָרט האָב איך געגרייט מײַן סדר.

זאָג, מאַראַן, מיר, ווו בײַ וועמען
וועסטו וויַסע מצות נעמען?
–אין דער היל, אויף גאָטס באַראָטן
האָט מײַן וויַב דעם טייג געקנאָטן.

זאָג, מאַראַן, ווי וועסט זיך קליגן
אַ הגדה ווו צו קריגן?
–אין דער היל, אין טיפֿע שפּאַלטן,
האָב איך זי שוין לאַנג באַהאַלטן.

זאָג, מאַראַן, ווי וועסט זיך וועדן,
ווען מען וועט דײַן קול דערהערן?
–ווען דער שׂונא וועט מיך פֿאַנגען,
וועל איך שטאַרבן מיט געזאַנגען.

פֿון **די ים־לידער**

(ווערטער: י. הלוי, ייִדיש: י. י. שוואַרץ, מוזיק: מ. שניאור)

כ׳האָב פֿאַרגעסן אַלע ליבסטע,
כ׳האָב פֿאַרלאָזט מײַן אייגן הויז ;
כ׳האָב דעם ים זיך אָפּגעגעבן,
ברענג מיך, ים, צום מוטערס שויס.

און דו, מערבֿ־ווינט געטרײַער,
טרײַב מײַן שיף צו יענעם ברעג,
וואָס מײַן האַרץ מיט אָדלער־פֿליגלען
זוכט שוין לאַנג צו אים אַ וועג.

ברענג מיך נאָר אַהין בשלום,
נאָך דעם פֿלי זיך דיר צוריק ;
גריסן זאָלסטו אַלע ליבסטע
און דערצייל זיי פֿון מײַן גליק.

און דו, מערבֿ־ווינט געטרײַער,
טרײַב מײַן שיף צו יענעם ברעג,
וואָס מײַן האַרץ מיט אָדלער־פֿליגלען
זוכט שוין לאַנג צו אים אַ וועג.

זײַט געגריסט (י. גויכבערג)

פֿון אַ לאַנד וואָס ליגט וויַט איבער ימען,
כ׳שיק אַ האַרציקן, וואַרעמען בריוו
צו די ברידער און שוועסטער מײַנע
אין ירושלים, חיפֿה און תּל־אָבֿיבֿ.

עס האָבן די זיידעס און טאַטעס
אַ ליכטיקן חלום געהאַט:
אַ היים פֿאַר די זין פֿון ישׂראל,
צו לעבן געזיכערט און זאַט.

עס האָבן די זיידעס געחלומט,
געחלומט בײַ טאָג און בײַ נאַכט,
און איר האָט געזען דעם חלום,
און חלום פֿאַר אמת געמאַכט.

איר האָט מיט דעם אייגענעם אָטעם
געטריקנט די זומפֿן פֿון לאַנד,
די שטיינער און דערנער געריסן
מיט מידער, מיט בלוטיקער האַנט.

געווייקט און געבאָדן די זאַמדן,
ביז וואַנען די ערד האָט דערוואַכט,
און ס׳האָבן די פֿרוכטן און גרינסן
זיך זוניק און פֿריידיק צעלאַכט.

געהאָפֿט און געבעטן אויף שלום,
נאָר מוטיק, און זיכער און פֿעסט,
געגרייט זיך אַנטקעגן דעם שׂונא
צו שיצן די אייגענע נעסט.

איצט קוועלט אָן מײַן האַרץ פֿון דער ווײַטנס,
און ס׳רײַסט זיך אַרויס פֿון מײַן בריוו:
מײַן ברכה אויף אײַך, מײַנע ליבע,
אין ירושלים, חיפֿה און תּל־אָבֿיבֿ.

מרימס כּוס (מרים קאָראַל)

וועָן מרים די נבֿיאהטע אַנערקענט מען,
די הייליקע טאָכטער און שוועסטער
פֿון אונדזער פֿאָלק באַקענט מען.
מיט איר חכמה און פֿאַרשטאַנד
איר טאַנצן און געזאַנג
האָט זי די פֿאַרפֿלאָגטע שקלאַפֿן
באַגלייט אויף זייער פֿרײַהייטס גאַנג.
איר ברונעם איז אַן אייביקער,
אַ פֿולער און אַ קלאָרער.
פֿון איר כּוס טרינקט מען די וואַסערן
פֿון האָפֿענונג, אינספּיראַציע, און לעבן!

דיינו (ייִדיש: י.י. שוואַרץ, מוזיק: פֿאָלקמאָטיוו)

וואָלטן מיר נאָר פֿון מצרים
גליקלעך אויסגעלייזט געוואָרן,
נאָר דער ים זיך נישט געשפּאָלטן-- דיינו.

וואָלט דער ים זיך שוין געשפּאָלטן,
נאָר אים דורכגיין אין דער טרוקן
וואָלט אונדז דעמאָלט נישט געגאָלטן--דיינו.

וואָלטן מיר אים שוין אַריבער,
נישט געקענט נאָר איבערקומען
פֿערציק יאָר אין גרויסן מידבר--דיינו.

וואָלטן מיר די פֿערציק יאָר שוין
אין דעם מידבר דורכגעקומען
און קיין מן דאָרט נישט געפֿונען--דיינו.

וואָלטן מיר דאָרט מן געפֿונען,
נאָר דעם שבת נישט באַקומען,
און צום סיני נישט געקומען--דיינו.

וואָלטן מיר צום סיני קומען,
נאָר די תּורה נישט באַקומען,
ס'פֿאָלק פֿון תּורה נישט געוואָרן--דיינו.

(שלוס ערשטער טייל)

ס׳איז מצה דאָ (ווערטער און מוזיק: ביילע שעכטער־גאָטעסמאַן)

ס׳איז מצה דאָ, חרוסת דאָ,
און כּוסות רויטער ווײַן.
ס׳איז פּסח דאָך. ס׳איז סדר דאָך.
וואָס קען נאָך זיסער זײַן?
ס׳איז קידוש דאָ, קשיות דאָ,
מאכלים מלא־טעם.
ס׳איז יום־טובֿ דאָך, פֿרילינג דאָך.
וואָס קען נאָך שענער זײַן? (צוזינג.)
אַפֿיקומן דאָ, אליהו־הנבֿיא דאָ,
משפּחה, גוטע־פֿרײַנד.
ס׳איז יום־טובֿ דאָך, באַנײַונג דאָך.
וואָס קען נאָך בעסער זײַן?
הגדה דאָ, בנים דאָ,
דער חכם און דער תּם,
דער וואָס ווייסט נישט וואָס צו פֿרעגן
און דער וואָס פֿרעגט נישט סתּם. (צוזינג.)
דער מלך דאָ, די מלכּה דאָ,
קניידלעך, פֿיש מוז זײַן.
קרײַטעכצער און כריין אַוודאי.
ווי קען עס אַנדערש זײַן?
דער ניגון דאָ, דיינו דאָ,
דאָס ציגעלע חד־גדיא.
מערצעשעם, לשנה הבא,
וואָס קען נאָך נעענטער זײַן? (צוזינג)

מה אַדברה, מה אַספּרה

מה אַדברה, מה אַספּרה? עודך, עודך, טאַ־טאַ־דאַ־רי־דאַם.
וועך קען רעדן, וועך קען זאָגן,
וואָס די איינס באַטייַט, וואָס די איינס באַטייַט?
אייגער איז דאָך גאָט,
און גאָט איז אייגער
און וויַטער––קיינער.

מה אַדברה, מה אַספּרה? עודך, עודך, טאַ־טאַ־דאַ־רי־דאַם.
וועך קען רעדן, וועך קען זאָגן,
וואָס די צוויי באַטייַט, וואָס די צוויי באַטייט?
צוויי זענען די לוחות...

דריַ זענען די טאַטעס... (אָבות)
פּיר זענען די מאַמעס... (אמהות)
פּינף זענען די ספּרים... (חמושים)
זעקס זענען די משניות...
זיבן איז דאָך שבת... (זענען די וואָכנטעג)
אַכט איז דער ברית...
ניַין זענען די חדשים...
צען זענען די געבאָט...
עלף זענען די שטערן...
צוועלף זענען די שבּטים...
דריַצטן איז בר־מיצווה...

טייַערע מלכה (ווערטער און מוזיק: מ. וואַרשאַווסקי)

טייַערע מלכה,
געזונט זאָלסטו זיַין,
גיס אָן דעם בעכער,
דעם בעכער מיט ווייַן.
בים־באָם...

פֿונעם דאָזיקן בעכער––
ער גלאַנצט אַזוי שיין––
האָט געטרונקען מיַין זיידע,
מיַין זיידע אַליין.
בים־באָם...

געווען שלעכטע ציַטן,
ווי עס מאַכט זיך אַ מאָל,
נאָר דעם בעכער האָב איך געהאַלטן
איַזן און שטאָל.
בים־באָם...

טייַערע מלכה,
געזונט זאָלסטו זיַין,
פֿאַר וועמען זאָל איך טרינקען
דעם דאָזיקן ווייַן?
בים־באָם...

לאָמיר טרינקען אַ לחיים
פֿאַרן פּינטעלע יידְ,
וואָס מוטשעט זיך תּמיד
און ווערט גאָרניט מיד.
בים־באָם...

לאָמיר טרינקען און טרינקען
און טאַקע אָן אַן עק
פֿאַר די וואָס זענען געפֿאָרן
אויף אייביק אַוועק.
בים־באָם...

כ׳טרינק פֿאַר מײַנע שׂונאים,
נאָר זאָג זיי ניט אויס,
קוקט, טרערן, זיי שפּריצן
פֿון בעכער אַרויס...
בים־באָם...

יום־טובֿדיקע טעג (ווערטער און מוזיק: מ. וואַרשאַווסקי)

אַז די יום־טובֿדיקע טעג הייבן זיך אָן באַווייַזן,
ווער איך בײַ מיר אַ גדול;
איך לייג מיר אַוועק די שער און אײַזן
און וווּ איך האָב נאָר בײַ מיר אַ נאָדל.
אויפֿגעהערט נייען, אַרבעט זוכן,
האַרצעדיקער טאַטע!
אַ ביסעלע ווײַן אום יום־טובֿ צו פֿאַרזוכן
איז בעסער ווי לייגן אַ לאַטע.

אַז די יום־טובֿדיקע טעג הייבן אָן פֿאַרגיין,
האַרצעדיקער טאַטע!
איז ווידער שנײַדן, ווידער נייען,
און ווידער לייגן אַ לאַטע.
ווידער ציט זיך דאָס אַלטע לעבן,
עס נעמט בײַם האַרצן רײַסן...
אוי, ווי, חנה, סערצע־לעבן,
צי האָסטו ניט מיט וואָס צו פֿאַרבײַסן?

אין דער נאַכט פֿון פּסח דערמאָנען מיר אַל דאָס גרויסע און הייליקע אין אונדזער גאַנצן געשיכטלעכן גאַנג. מיר זײַנען געבליבן לעבן, ווײַל עס האָט אונדז געוואַרעמט דאָס פֿײַער פֿון אידעאַלן, דאָס פֿײַער פֿון הייליקע תּורות.

פֿון וואָרמס... (ווערטער: אַברהם ליעסין, מוזיק: מ. געלבאַרט)

פֿון וואָרמס, פֿון מײַנץ און פֿון שפּײַער,
דורך פּראָג און לובלין ביז אַדעס,
האָט אַלץ זיך געצויגן איין פֿײַער,
האָט אַלץ זיך געצויגן איין נס.

און אויסגעשמידט האָט זיך דורך דורות
דער וווּנדער פֿון ווילן און וויי,
צו לעבן פֿאַר הייליקע תּורות
און שטאַרבן מיט פֿעסטקייט פֿאַר זיי.

אין שעהען פֿון פֿרייד, אין טעג פֿון יום־טובֿ, האָבן אונדזערע עלטערן געשוואָרן צו דערמאָנען פֿאָלקאומגליק און חורבן. דערמאָנען מיר איצט דעם גרויל און די העלדישקייט, דעם אומקום און דעם גלויבן פֿון לעצטן חורבן.

אַני מאמין

אַני מאמין, אַני מאמין,
אַני מאמין––
באמונה שלמה
בבִיאת המשיח,
בבִיאת המשיח אַני מאמין.
ואף על פּי שיתמהמה,
עם כּל־זה אַני מאמין.

אין אָט דער נאַכט דערמאָנען מיר מיט גרויס כּבֿוד און ליבשאַפֿט די זעקס מיליאָן פֿון אונדזערע ברידער און שוועסטער, וואָס זײַנען אומגעבראַכט געוואָרן פֿון אַ רשע, פֿיל מאָל ערגער פֿון פּרעהן, וועלכער האָט פֿאַרשקלאַפֿט אונדזערע עלטערן אין מצרים.

(ליכט)

און מיר דערמאָנען ווי די רעשטלעך פֿון אונדזער פֿאָלק זענען אויפֿגעשטאַנען אין דער וואַרשעווער געטאָ אין דער ערשטער נאַכט פּסח, דעם 19טן טאָג פֿון חודש אַפּריל פֿון יאָר 1943. מיט געוועלטיקער האַנט האָבן זיי פֿאַרטיליקט פֿיל פֿון די רשעים איידער זיי זײַנען אַליין אומגעקומען.

מיר דערמאָנען הײַנט זייער אומקום און זייער העלדישקייט, זייער פּײַן און זייער טיפֿן גלויבן אין אונדזער פֿאָלק.

אין וואַרשעווער געטאָ איז חודש ניסן (בינעם העלער)

אין וואַרשעווער געטאָ איז איצט חודש ניסן.
אויף כּוסות פֿון באָרשטש און אויף מצות פֿון קלײַען
דערצײַלט מען אויף ס׳נײַ די אַמאָליקע נסים,
ווי ס׳יידישע פֿאָלק איז אַרויס פֿון מצרים.
ווי אַלט איז די מעשׂה, ווי אַלט איז דער ניגון!
נאָר איצט, בײַ פֿאַרהאָנגענע פֿענצטער דער סדר
גייט אָן, או צעמישט ווערט דער אמת און ליגן,
אַון שוועד איז זיי ביידע פֿונאַנדערצושיידן...
כּל־דכּפין--בײַ פֿענצטער פֿאַרשטעלטע און טירן,
כּל־דכּפין--און ס׳שלאָפֿן פֿון הונגער די קליינע,
כּל־דכּפין--בײַ ליידיקע פּסח־געשירן,
כּל־דכּפין--און ס׳כליפֿען די גרײַז־גרויע זקנים.

אין וואַרשעווער גענטאָ איז איצט חודש ניסן.
מײַן מאַמע טוט אָן אויף איר פּנים דעם שמייכל.
די ליפּן, וואָס זענען פֿון הונגער פֿאַרביסן––
פֿון יום־טובֿ זיי ווערן אַלץ מילדער און ווייכער.
די אויגן בײַ איר הייבן וויידער אָן שײַנען,
אַזוי ווי אַ מאָל אין פֿאַרגאַנגענע יאָרן,
און ס׳שוימען אין זיי אויף די ראָזשינקע ווײַנען
פֿון אַלטע, פֿאַרגעסענע, ווײַטע סדרים.
נאָר פּלוצעם וואַקסט אָן אין זיי גרויליקער חידוש,
אין שטוינונג צעשטרעקט זי די הענט אירע פֿרומע.
אַנשטאָט אָנצוהייבן דעם סדר מיט קידוש––
די זין הייבן אָן שפֿון־חמתך צו ברומען...

אין וואַרשעווער גענטאָ איז איצט חודש ניסן
און פֿול שטייט דער כּוס אליהו הנבֿיאס.
נאָר ווער האָט דעם סדר דאָ איבערגעריסן?
פֿון כּוס ווערט באַלד טרינקען דער מלאך־המוות.
ווי שטענדיק––די דײַטשישע שפּראַך פֿון מושטרירן
ווי שטענדיק––די שפּראַך פֿון באַפֿעלן גענײַטע
ווי שטענדיק––זיי זענען געקומען איצט פֿירן
אַ טייל פֿונעם ייִדישן פֿאָלק צו דער שחיטה.
נאָר ניין, ס׳ווערט די געטאָ נישט הערן ס׳זידלען
פֿון נאַציס, וואָס פֿירן אַ פֿאָלק צו פֿאַרלענדונג.
מיט בלוט ווערט מען איצטער באַשמירן די שטידלען,
מיט בלוט פֿון די דײַטשן, מיט בלוט פֿון די שענדער.

אין וואַרשעווער גענטאָ איז איצט חודש ניסן––
פֿון שכן צו שכן וועלט איבערגעגעבן:
דאָס דײַטשישע בלוט זאָל אָן אויפֿהער זיך גיסן,
כּל־זמן ס׳וועט אַ יידּ אינעם גענטאָ נאָך לעבן.
פֿאַר זיי זאָל אין אויגן נישט זײַן קיין הכנעה;
פֿאַר זיי זאָל אין אויגן נישט זײַן מער קיין טרערן,
נאָר שׂינאה, עקשנות און ווילדע הנאה
פֿון שטיין זיי אַנטקעגן, פֿון קענען זיך וועלן!
אָט הער, ווי אין האַלבנאַכט עס הילכן די שאָסן,
אָט הער ווי דער טויט יאָגט אויף דײַטשישע שפּורן,
אָט הער: די געשיכטע וועלט איצט אָפּגעשלאָסן
מיט העלדישן אומקום אין לילּ־השימורים.

די יידישע געשיכטע וועלט ניט אָפּגעשלאָסן! מיר גייען קיין מאָל ניט דעם לעצטן וועג! אין אַלע צײַטן, אַלע דורות, פּויקט אונדזער טראָט: מיר זײַנען דאָ!

דער הימען פֿון די פּאַרטיזאַנער

(וועלטער: הירש גליק, מוזיק: דמיטרי פּאָקראַס)

זאָג ניט קיין מאָל, אַז דו גייסט דעם לעצטן וועג,
כאָטש הימלען בליַענען פֿאַרשטעלן בלויע טעג.
קומען וועט נאָך אונדזער אויסגעבענקטע שעה:
ס׳וועט אַ פּויק טאָן אונדזער טראָט: מיר זײַנען דאָ!

פֿון גרינעם פּאַלמענלאַנד ביז ווײַסן לאַנד פֿון שניי,
מיר זײַנען דאָ מיט אונדזער פּיין, מיט אונדזער וויי.
און וווּ געפֿאַלן ס׳איז אַ שפּריץ פֿון אונדזער בלוט,
שפּראָצן וועט דאָרט אונדזער גבֿורה, אונדזער מוט.

ס׳וועט די מאָרגנזון באַגלידן אונדז דעם הײַנט,
און דער נעכטן וועט פֿאַרשווינדן מיטן פֿײַנט.
נאָר אויב פֿאַרזאַמען וועט די זון אין דעם קאַיאָר,
ווי אַ פּאַראָל זאָל גיין דאָס ליד פֿון דור צו דור.

געשריבן איז דאָס ליד מיט בלוט און ניט מיט בלײַ,
ס׳איז ניט קיין לידל פֿון אַ פֿויגל אויף דער פֿרײַ;
דאָס האָט אַ פֿאָלק צווישן פֿאַלנדיקע וועלט
דאָס ליד געזונגען מיט נאַגאַנעס אין די הענט.

טאָ זאָג ניט קיין מאָל אַז דו גייסט דעם לעצטן וועג,
כאָטש הימלען בליַענע פֿאַרשטעלן בלויע טעג.
קומען וועט נאָך אונדזער אויסגעבענקטע שעה;
ס׳וועט אַ פֿויק טאָן אונדזער טראָט: מיר זײַנען דאָ!

אייביק (ווערטער: ה. לייוויק, מוזיק: ש. סעקונדאַ)

די וועלט נעמט מיך ארום מיט שטעכיקע הענט,
און טראָגט מיך צום פֿײַער, און טראָגט מיך צום שײַטער ;
איך ברענ און איך ברען און איך ווער ניט פֿאַרברענט, --
איך הייב זיך אויף ווידער און שפּאַן אַוועק וויַטער.

אָט שפּאַן איך זיך איַן אין געשפּאַן פֿון אַ פֿערד,
און איבער מיר בייַטשט אַ דערצאָרנטער רייַטער ;
ווי אַן אַקער אַ שאַרפֿער איך גראָב דורך די ערד, --
איך הייב זיך אויף ווידער און שפּאַן אַוועק וויַטער.

איך זיי מיַנע לידער, ווי קערנער מען זייט,
זיַ שפּראָצן , זיי וואַקסן, ווי זאַנגען און קריַטער ;
און איך אַליין ליג ווי אַ דאָרן פֿאַרדרייט, --
איך הייב זיך אויף ווידער און שפּאַן אַוועק וויַטער.

איך ווויז אין א תּפֿיסה, איך רייַס אויף די צעל,
עס טרעט איבער מיר צו זיַן גליק דער באַפֿרייַטער,
און מיך לאָזט ער ליגן אין בלוט ביַ דער שוועל, --
איך הייב זיך אויף ווידער און שפּאַן אַוועק וויַטער.

אַ מאָטיוו פֿון שיר־השירים (ייִדיש: י.י. שוואַרץ)

צו אַ הירש איז גלײַך מײַן געליבטער,
צו אַן אינד וואָס איז יונג און שיין ;
זײַנע האָר –– ווי אַ טשערעדע ציגן,
ווי אַ טשערעדע שאָף זײַנע ציין.
און דאָס ליכט אויף זײַן קאָפּ איז ווי גינגאָלד
און די האָר פֿון זײַן קאָפּ איז געלאָקט ;
און פֿון אים טוט שטראָמען דאָס לעבן,
אַ קוואַליקער ברונעם וואָס שלאָגט.

אַוועק זײַנען האַרבסט און ווינטער
און רעגן איז אויך שוין פֿאַרבײַ ––
און מיר זײַנען אַלץ ניט געהאָלפֿן,
און משיח איז אַלץ נאָך נישט פֿרײַ.
און די צײַט פֿון געזאַנג איז געקומען ––
איך בין זײַנע און ער איז מײַן ;
און עס שטייען אין צוויט אַלע ביימער,
און די וועלט איז געצונדן אין שיין.

מײַן געליבטנס פֿרוכט איז מיר טײַער,
און זײַן וואָרט איז זיס און צאַרט ;
און דער ריח פֿון זײַנע קליידער,
ווי דער ריח פֿון מור אין נאַרד.
ער וועט אין זײַן לאַנד אונדז פֿאַרפֿלאַנצן
און פֿירן פֿון גלות אַרויס --
און מיר וועלן אויפֿבליִען ווידער
פֿאַרפֿלאַנצט בײַ אים אין הויז!

וְהָיָה בְּאַחֲרִית הַיָּמִים ישעיה (ייִדיש: יהואש)

און עס וועט זײַן אין סוף פֿון די טעג,
וועט שטיין פֿעסט דער בארג פֿון גאָטס הויז
אויבנאָן פֿון די בערג,
און דערהויבן איבער די הייכן;
און אַלע פֿעלקער וועלן צו אים שטראָמען.
און פֿיל אומות וועלן גיין און וועלן זאָגן:
קומט, לאָמיר אַויפֿגיין צום בארג פֿון האַר,
צום הויז פֿון דעם גאָט פֿון יעקבֿ;
און ער וועט אונדז לערנען פֿון זײַנע וועגן;
און מיר וועלן גיין אין זײַנע שטעגן;
וואָרן פֿון ציון וועט ארויסגיין אַ תּורה,
און גאָטס וואָרט פֿון ירושלים.
און ער וועט מישפּטן צווישן די פֿעלקער,
און אַנטשיידן איבער פֿיל אומות;
און זיי וועלן שמידן זייערע שווערדן אויף אַקעראײַזנס
און זייערע שפּיזן אויף צווײַגמעסערס;
אַ פֿאָלק קעגן אַ פֿאָלק וועט ניט הייבן אַ שווערד
און מען וועט ניט מער לערנען מלחמה.
און אַ וואָלף וועט הויזן מיט אַ שעפּס,
און אַ לעמפּערט מיט אַ ציגעלע וועט הויערן.
און אַ קאַלב און אַ יונגלייב און אַ פֿעט רינד באַנאַנד;
און אַ קליין יינגל וועט זיי פֿירן.
און אַ קו מיט אַ בער וועלן זיך פֿיטערן,

באַנאַנד וועלן הויערן זייערע יונגע;
און אַ לייב וועט ווי אַ רינד עסן שטרוי.
זיי וועלן ניט בייז טאָן און ניט פֿאַרדאַרבן
אויף מײַן גאַנצן הייליקן באַרג;
וואָרן די ערד וועט זײַן פֿול מיט דערקענען גאָט
ווי די וואַסערן באַדעקן דעם ים.

חד גדיא (ווערטער: י. לוקאָווסקי, מוזיק: מ. געלבאַרט)

כ׳האָב פֿאַר אײַך אַ מעשׂהלע,
אַ מעשׂהלע גאָר שיין,
דער טאַטע האָט אַ ציגעלע
געקויפֿט פֿאַר צוויי גילדיין.
אַ ציגעלע אַ ווײַסינקע,
אַ שיינינקע ווי גאָלד,
און צוויי גילדיין מזומנע
האָט ער פֿאַר איר באַצאָלט. חד גדיא...

איז דאָך אין הויף אַ קאַץ פֿאַראַן,
אַ מזיק, ווי באַוווּסט;
האָט קעצלען זיך פֿאַרצוקן גאָר
דאָס ציגעלע פֿאַרגלוסט.
דערזען האָט עס הינטעלע,
פֿאַרדריסט עס אים גאַנץ שטאַרק,
ער וואַרפֿט זיך אויף דער בייזער קאַץ
און בײַסט איר אײַן אין קאַרק. חד גדיא...

קומט שטעקעלע אין כעס אַריַין
און טראַכט גאָרניט קיין סך,
און שפּאַלט דאָס קעפּל הינטעלעך,
דו, הונט, ס׳איז ניט דיַין זאַך.
צעפּלאַקערט האָט זיך פּייערל
פּאַר כעס צונטער־רויט:
דו שטעקעלע, דו פּלעקעלע,
איך מאַך דיר באַלד אַ טויט. חד גדיא...

קומט צו פּליסן וואַסערל
און לעשט דאָס פּייער אויס ;
קומט צו גיין דאָס עקסעלע
און טרינקט דאָס וואַסער אויס.
נו, האָבן מיר אַ שוחטל
מיט אַ חלפּל וואָס גלאַנצט
מאַכט ער צום אָקס -- כיק כיק כיק
און ס׳איז אויס באַלד אונדזער טאַנץ. חד גדיא...

די הגדה האָבן צונויפּגעשטעלט שיין בייקער און זשעניע
סטעלמאַן, אויפּן סמך פּונעם אַרבעטער־רינגס "נייַע הגדה",
וואָס איז לכתחילה צונויפּגעשטעלט פּון
י.י. שוואַרץ, ח. נאָוואַק, יאָסל מלאָטעק און יעקבֿ לעווין